

Krok za krokom k digitálnemu občianstvu

Ako môžete využiť svoje pedagogické
skúsenosti na rozvoj digitálneho
občianstva u žiakov

Anglické vydanie:

Easy steps to help learners become Digital Citizens

Using your experience as an educator to guide children and young people on their path towards digital citizenship

© Rada Európy, október 2023

Text vytvorila Rada Európy a používa sa so súhlasom Rady Európy. Tento dokument je uverejnený po dohode s Radou Európy, ale na výhradnú zodpovednosť vydavateľa.

Názory vyjadrené v tejto práci sú zodpovednosťou autorov a nemusia odrážať oficiálne stanoviská Rady Európy.

Reprodukcia úryvkov (do 500 slov) je povolená na nekomerčné účely, pokiaľ je zachovaná integrita textu, úryvok nie je použitý mimo kontextu, neposkytuje neúplné informácie alebo inak nezavádza čitateľa, pokiaľ ide o povahu, rozsah alebo obsah textu.

Zdrojový text je potrebné uviesť takto:

© Rada Európy, 2023 – anglické vydanie;

© Národný inštitút vzdelávania a mládeže, 2025 – slovenské vydanie.

Všetky ostatné žiadosti týkajúce sa reprodukcie/prekladu celého pôvodného dokumentu alebo jeho časti by sa mali adresovať na: Directorate of Communications, Council of Europe (F-67075 Strasbourg Cedex alebo publishing@coe.int).

Všeobecná korešpondencia týkajúca sa originálu dokumentu by mala byť adresovaná Education Department, Council of Europe, Agora Building, 1, Quai Jacoutot, 67075 Strasbourg Cedex, France, e-mail education@coe.int.

Podnety týkajúce sa slovenského prekladu je potrebné adresovať na Národný inštitút vzdelávania a mládeže, e-mail: andrej.navojsky@nivam.sk.

Dizajn a rozloženie:

Documents and Publications
Production Department (SPDP),

Council of Europe

Photo : © Shutterstock

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>
<https://edoc.coe.int>

Slovenské vydanie:

Krok za krokom k digitálnemu občianstvu

Ako môžete využiť svoje pedagogické skúsenosti na rozvoj digitálneho občianstva u žiakov

© Národný inštitút vzdelávania a mládeže,
jún 2025

<https://nivam.sk/>

Preklad:

Mgr. Kristína Meňovská

Jazyková korektúra:

Mgr. Nikola Mačičková

Úprava rozloženia pre slovenské vydanie:

Miroslav Lukačovič

Vytlačil Národný inštitút vzdelávania a mládeže

Na tvorbe a sprístupnení slovenského prekladu sa podieľali Národný inštitút vzdelávania a mládeže spolu s Odborom digitálnej transformácie Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky a Národný projekt „Digitálna transformácia vzdelávania a školy (DiTEdu),“ ktorý sa realizuje vďaka podpore Európskeho sociálneho fondu (ESF+) v rámci Programu Slovensko.

PLÁN [OBNOVY]

Obsah

ČO ZNAMENÁ BYŤ OBČANOM?	4
KTO JE TO DIGITÁLNY OBČAN?	4
AKO POMÔČŤ DIGITÁLNEJ GENERÁCII	4
AKÚ ÚLOHU ZOHRÁVAJÚ PEDAGÓGOVIA?	5
KONTROLNÝ ZOZNAM PRE PEDAGÓGOV A ODBORNÍKOV V OBLASTI VZDELÁVANIA	6
BYŤ ONLINE	
Prístup a inklúzia	7
Vzdelávanie a kreativita	8
Mediálna a informačná gramotnosť	9
DIGITÁLNY WELLBEING	
Etika a empatia	10
Zdravie a wellbeing	11
Online prítomnosť a komunikácia	12
PRÁVA ONLINE	
Aktívna participácia	13
Práva a povinnosti	14
Súkromie a bezpečnosť	15
Informovanosť spotrebiteľa	16

Čo znamená byť občanom?

■ Naše životy sa dnes odohrávajú na dvoch miestach naraz – v reálnom svete okolo nás a v tom digitálnom, ktorý nosíme vo vrecku. V ňom však neexistujú hranice ako na mape a zákony nahrádzajú pravidlá aplikácií a algoritmov. Aj keď sa odpojíme od online sveta, digitálne technológie nás aj naďalej obklopujú a neustále ovplyvňujú naše každodenné činnosti.

■ Digitálny svet je ako veľké mesto – aj tu máme chodníky (práva), dopravné značky (pravidlá) a susedov (ostatných používateľov). Ako občania tohto mesta máme možnosť rozhodnúť sa, či ho budeme aktívne tvoriť a zveľaďovať pre budúce generácie, alebo budeme len tichými svedkami jeho premien. Byť digitálnym občanom teda znamená robiť z internetu priestor, kde majú slušnosť, rešpekt a zodpovednosť pevné miesto.

■ Úlohou učiteľov a rodičov je pomôcť deťom rozvíjať kompetencie, vďaka ktorým sa v online priestore nestratia.

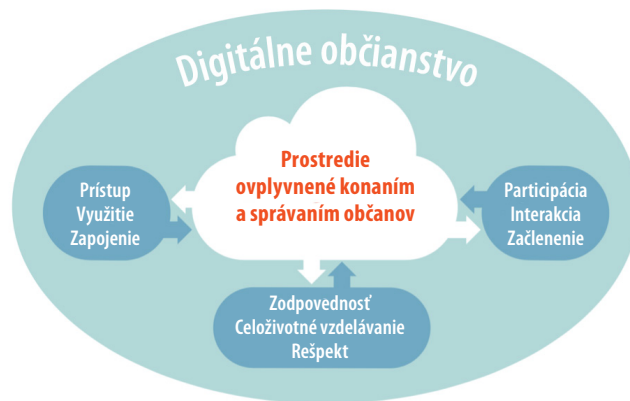
Kto je to digitálny občan?

■ V dnešnom digitálnom svete je digitálne občianstvo kľúčom k bezpečnému a uvedomelému používaniu technológií. Učí nás nielen ako sa správať online, ale aj ako chápať vplyv digitálneho prostredia na náš život a budúcnosť. Byť digitálnym občanom znamená neustále rásť, učiť sa, prispôbovať sa a kriticky vnímať rýchle zmeny, ktoré svet technológií prináša. Digitálny občan je človek, ktorý:

- ▶ je otvorený rôznym kultúram a rešpektuje pohľady iných ľudí;
- ▶ používa technológie múdro, bezpečne a s ohľadom na druhých;
- ▶ vie spolupracovať a zapája sa do spoločenského diania, a to nielen klikaním a zdieľaním, ale skutočnými činmi;
- ▶ pozná svoje práva a pomáha chrániť aj práva ostatných;

▶ zodpovedne narába nielen so svojimi osobnými údajmi, ale aj s údajmi iných.

■ Digitálni občania aktívne využívajú možnosti, ktoré im digitálne technológie ponúkajú. Uvedomujú si ich vplyv na každodenný život a vedia rozpoznať riziká aj zvládnuť výzvy, ktoré s nimi prichádzajú.

Ako pomôcť digitálnej generácii

■ Kým v minulosti sa deti učili, hrávali a zapájali do života a spoločenského diania najmä doma, v škole alebo vo svojom okolí, dnes to robia často najmä online, cez telefóny, aplikácie, tablety, notebooky či smart hodinky. Svet okolo nás sa digitalizuje – dokonca aj autá, videohry či televízory sú dnes súčasťou prepojenej online reality.

■ Vzdelávanie v oblasti digitálneho občianstva podporuje deti a mládež v tom, aby technológie využívali nielen bezpečne, ale aj tvorivo a zodpovedne a chápali, že ich správanie online ovplyvňuje aj širšiu spoločnosť. Ide o neustály proces, ktorého cieľom je naučiť deti a mladých ľudí hodnotám ako rovnosť, inklúzia a aktívne občianstvo. Iba takto môžeme vytvoriť digitálny priestor, v ktorom vládne

rešpekt, bezpečnosť a vzájomná podpora. Vzdelávanie v oblasti digitálneho občianstva pomáha mladým ľuďom vybudovať si vlastné hodnoty a pravidlá, ktoré im pomôžu:

- ▶ **vybrať si**, s kým budú komunikovať a aké aktivity budú robiť online;
- ▶ **chrániť sa** pred negatívnymi vplyvmi online prostredia, pretože si vytvorili vlastné ochranné mechanizmy a vedia, ako spravovať svoj digitálny život;
- ▶ **rozšíriť obzory a otvoriť sa** novým pohľadom, kultúram a skúsenostiam.

Akú úlohu zohrávajú pedagógovia?

— Deti a mladí ľudia dnes žijú v digitálnom svete, ktorý je plný rôznych možností a aktivít. Aby sme im pomohli lepšie sa orientovať v tomto dynamickom prostredí, Rada Európy vytvorila model, ktorý tieto aktivity delí do desiatich dimenzií. Dimenzie sú ďalej zoskupené do týchto troch kľúčových oblastí: byť online, digitálny wellbeing a práva online (viď. vedľa). Tento ucelený prístup pomáha pedagógom a odborníkom v oblasti vzdelávania nielen pochopiť, ako mladí ľudia využívajú digitálny priestor, ale aj identifikovať, aké kompetencie a hodnoty na to budú potrebovať.

Byť online: V rámci tejto oblasti sa kladie dôraz na tri dimenzie, ktoré sa zameriavajú na premyslené a kreatívne využívanie digitálnych technológií v rôznych životných situáciách. Kľúčové je tu rozvíjať kritické myslenie a podporovať zodpovednú a spravodlivú participáciu v digitálnom priestore.

Digitálny wellbeing: Tri kľúčové dimenzie v tejto oblasti kladú dôraz na etické a empatické správanie v digitálnom aj reálnom svete, vyvážený vzťah s technológiami a ergonómiu.

Práva online: Táto oblasť sa skladá zo štyroch dimenzií, ktoré pomáhajú digitálnym občanom lepšie pochopiť svoje práva a povinnosti. Dôraz je kladený na ochranu súkromia, bezpečnosť a spotrebiteľské správanie.

— Pedagógovia a odborníci v oblasti vzdelávania zohrávajú nezastupiteľnú úlohu pri formovaní digitálnych občanov. V tejto príručke vám ponúkame konkrétne kroky, ktoré pomôžu žiakom správať sa v online prostredí zodpovedne a ohľaduplne.

Kontrolný zoznam pre pedagógov a odborníkov v oblasti vzdelávania

Skôr než sa pustíte do skúmania jednotlivých oblastí, skúste si spolu so žiakmi prejsť tento kontrolný zoznam. Pomôže vám zistiť, v čom sa ešte potrebujú zlepšiť, a zároveň otvorí dvere k úprimnému rozhovoru o ich digitálnych návykoch.

BYŤ ONLINE

- ▶ V rámci skupinových projektov sa naši žiaci zapájajú do projektov, pri ktorých používajú digitálne nástroje – objavujú nové témy cez virtuálne múzeá či online laboratória ako eScience. ÁNO ☐ NIE ☐
- ▶ Žiaci dokážu cielene vyhľadávať informácie online a kriticky hodnotiť výsledky vyhľadávania. ÁNO ☐ NIE ☐
- ▶ Žiaci vedia rozlíšiť medzi spoľahlivými a nespoľahlivými informáciami a overiť si zdroj týchto informácií. ÁNO ☐ NIE ☐
- ▶ Žiaci používajú digitálne technológie na tvorbu kreatívneho obsahu a chápu zásady autorských práv pri jeho zdieľaní. ÁNO ☐ NIE ☐
- ▶ Žiaci vedia aktívne počúvať a pozorovať, zapájajú sa do diskusií a rešpektujú odlišné názory svojich spolužiakov. ÁNO ☐ NIE ☐

DIGITÁLNY WELLBEING

- ▶ Žiaci si uvedomujú, koľko času trávajú online a chápu, že je dôležité, aby si robili pravidelné prestávky (či už v triede, alebo mimo nej). ÁNO ☐ NIE ☐
- ▶ Žiaci vedia, aké dôležité je udržiavať zdravú rovnováhu medzi aktivitami vo fyzickom a digitálnom svete. ÁNO ☐ NIE ☐
- ▶ V škole je určená osoba, na ktorú sa môžu žiaci obrátiť v prípade, ak ich na internete niečo znepokojí. ÁNO ☐ NIE ☐

- ▶ V rámci výučby diskutujeme o tom, ako sa správať na internete, čo sú digitálne stopy a ako si nastaviť online profil. ÁNO ☐ NIE ☐
- ▶ V triede sa otvorene rozprávame o tom, aké online skupiny žiaci sledujú, a zároveň diskutujeme o pravidlách slušnej a bezpečnej komunikácie. ÁNO ☐ NIE ☐

PRÁVA ONLINE

- ▶ Žiaci si uvedomujú svoje práva a povinnosti v online prostredí a poznajú zásady zodpovedného a etického používania technológií. ÁNO ☐ NIE ☐
- ▶ Žiaci vedia, aké informácie by nemali nezverejňovať o sebe ani o iných osobách. ÁNO ☐ NIE ☐
- ▶ V rámci výučby sa venujeme aj negatívnym javom v online prostredí a spoločne diskutujeme o tom, ako na ne reagovať a ako prispieť k pozitívnej zmene. ÁNO ☐ NIE ☐
- ▶ Digitálne zariadenia v škole sú zabezpečené bezpečnostným softvérom a firewallmi. ÁNO ☐ NIE ☐
- ▶ Žiaci rozumejú súvislostiam medzi pôvodom produktov, ich spotrebou a vplyvom na životné prostredie. ÁNO ☐ NIE ☐

BYŤ ONLINE

Prístup a inklúzia

Cieľom je umožniť všetkým deťom a mladým ľuďom rovnaký prístup k internetu a dať im príležitosť naučiť sa zručnosti a vedomosti a osvojiť si postoje a hodnoty, ktoré im pomôžu vyjadrovať svoje názory s úctou a porozumením, či už na internete, alebo v každodennom živote.

ZAPOJTE SA!

- ▶ Kompetencie digitálneho občianstva je dôležité rozvíjať už pred prvým kontaktom detí s digitálnymi technológiami, napríklad prostredníctvom diskusií, príbehov či skupinových aktivít v triede.
- ▶ Vysvetlite žiakom, že je dôležité chrániť nielen vlastné právo, ale aj práva ostatných na prístup k digitálnym technológiam. Pomôžte im pochopiť, že každý by mal mať možnosť zapojiť sa do spoločných aktivít a že nikto by nemal zostať bokom.
- ▶ Vysvetlite žiakom, že je dôležité vedieť sa postaviť za seba aj za druhých a zasiahnuť, keď niekto nie je súčasťou kolektívu, a to či už online alebo offline.

Vedeli ste, že...

... inklúzia nie je len o prijatí jednotlivca, ale aj o vytváraní takého prostredia v škole aj v spoločnosti, kde každý môže rásť, rozvíjať svoj talent a cítiť sa vítaný?

AKO NA TO

- ▶ V škole vytvorte pozitívne prostredie, v ktorom budú mať všetci žiaci rovnaké príležitosti a budú sa cítiť súčasťou školského kolektívu, bez ohľadu na pohlavie, zdravotné znevýhodnenie, rasu alebo kultúru.
- ▶ Spolu so žiakmi vyhľadajte na internete alebo v dennej tlači príbehy o inklúzii a význame rozmanitosti. Zamyslite sa, čo môže spoločnosť urobiť, aby každému poskytla rovnaké príležitosti, či už online, alebo offline.
- ▶ Podporujte žiakov v tom, aby sa nebáli prehovoriť, ak sa niekedy cítia vylúčení, či už v triede aj v online prostredí. Spolu sa môžete porozprávať o tom, čo znamená zdravotné znevýhodnenie, a ukážte im, že existujú inkluzívne online prostredia, ktoré myslia aj na špecifické potreby.

4 kľúče k flexibilnému vzdelávaniu

- ▶ Rozvíjajte schopnosti nevyhnutné pre samostatné učenie.
- ▶ Neostaňte len pri úvahách a začnite konať!
- ▶ Pomáhajte deťom rozvíjať zdravé sebavedomie tým, že im umožníte zažiť, aké je to byť užitočným členom spoločnosti.
- ▶ Komunikujte s ostatnými jasne a zmysluplne.

BYŤ ONLINE

Vzdelávanie a kreativita

Cieľom je inšpirovať žiakov k tomu, aby sa chceli učiť po celý život a aby digitálne nástroje využívali na tvorenie, objavovanie a spoluprácu.

ZAPOJTE SA!

- ▶ Využívajte technológie v triede spôsobom, ktorý urobí z učenia pozitívny zážitok pre všetkých.
- ▶ Podporujte tvorivosť: naučte žiakov využívať digitálne nástroje nielen na získavanie informácií, ale aj na tvorbu vlastného obsahu, ktorý môžu zdieľať online.
- ▶ Rozprávajte sa so žiakmi o tom, čo znamená vlastniť kreatívny obsah, a prečo je dôležité rešpektovať autorské práva.

Vedeli ste, že...

... kreativita nám pomáha prispôbiť sa svetu, ktorý sa rýchlo mení a často nás prekvapí? Vďaka nej dokážeme reagovať na nové výzvy, ktoré prinášajú technológie a meniace sa potreby spoločnosti.

AKO NA TO

- ▶ Pomôžte žiakom pochopiť, ako fungujú technológie a začleňte do výučby aj základy programovania.
- ▶ Vezmite žiakov do múzea, na veľtrh alebo na výstavu. Po návrate im dajte za úlohu vyhľadať na internete doplňujúce informácie o tom, čo ich zaujalo, a pripraviť prezentáciu svojich zážitkov. Následne im ukážte, ako môžu svoju prácu zverejniť na školskom blogu.
- ▶ Žiaci majú za úlohu zhotoviť originálne dielo (napríklad článok, umelecké dielo, video atď.) na tému, ktorú si sami zvolia. Po prezentácii diel v triede otvorte diskusiu o autorských právach. Diskutujte o tom, ako by sa cítili, keby si niekto iný prisvojil ich prácu, a vysvetlite im princípy autorských práv a licencie Creative Commons.

Licenčný systém Creative Commons

(CC) umožňuje autorom (od jednotlivcov po veľké organizácie) jednoducho a zrozumiteľne udeliť verejnosti povolenie na používanie ich diel v súlade s autorským zákonom. K dispozícii je šesť základných typov týchto licencií. Viac informácií nájdete na: <https://creativecommons.org/about/cclenses>.

BYŤ ONLINE

Mediálna a informačná gramotnosť

Cieľom je pomôcť žiakom naučiť sa premýšľať nad tým, čo vidia v digitálnych médiách, rozumieť tomu a zároveň používať digitálne nástroje na to, aby mohli vyjadriť svoje názory a nápady.

ZAPOJTE SA!

- ▶ Podnecujte u detí zvedavosť a schopnosť premýšľať nad tým, čo počujú a čítajú už od útleho veku. Do vyučovania zaradte aktivity, ktoré ich naučia informácie nielen prijímať, ale aj posudzovať..
- ▶ Ukážte žiakom, aké jednoduché je zverejniť obsah na internete, a vysvetlite im, prečo je dôležité starostlivo si overiť každú informáciu ešte pred tým, než ju zverejnia.
- ▶ Ukážte žiakom, ako efektívne využívať internetové vyhľadávače a rozvíjajte ich schopnosti analyzovať, porovnávať a overovať získané informácie.
- ▶ Spolu so žiakmi preskúmajte nové technológie, napríklad inteligentné hodinky alebo nástroje umelej inteligencie, ako je ChatGPT, a diskutujte o tom, ako ovplyvňujú svet okolo nás.

Vedeli ste, že...

... škola by mala deti pripraviť na to, aby vedeli informáciám nielen rozumieť, ale ich aj hodnotiť a tvoriť? Rozvoj kritického myslenia je pritom zásadný pre ich zmysluplné a aktívne občianske zapojenie.

AKO NA TO

- ▶ Navrhňte žiakom, aby si spoločne vybrali zaujímavú tému a vyhľadali o nej informácie online. Spoločne porovnajte, či sa informácie z rôznych stránok líšia a diskutujte o tom, ako spoznať dôveryhodné zdroje a rozlíšiť informácie od reklamy
- ▶ V triede si spoločne prezrite plagát organizácie IFLA o tom, ako spoznať falošné správy. Prejdite si 8 jednoduchých pravidiel, ktoré sú na ňom uvedené, a rozoberte, ako ich môžu využiť v praxi.
- ▶ Navrhňte žiakom, aby sa podelili o svoje tipy a triky, ktoré používajú pri vyhľadávaní. Vedia napríklad, že ak dajú vyhľadávané slová do úvodzoviek („“), dostanú presnejšie výsledky? Spýtajte sa ich, aké ďalšie metódy na vylepšenie vyhľadávania poznajú.
- ▶ Dajte žiakom podnet na zamyslenie: Aké zručnosti potrebujú na to, aby vedeli bezpečne a zodpovedne zdieľať obsah online? Upozornite ich, že informácie na internete nemusia byť vždy pravdivé, pretože ich môže publikovať ktokoľvek. Diskutujte o tom, ako zistiť, či je obsah dôveryhodný a ako spoznať, či ho vytvoril človek alebo umelá inteligencia, napríklad ChatGPT?

Falošné správy: sú informácie, ktoré sú s veľkou pravdepodobnosťou nepravdivé, no dokážu osloviť širokú verejnosť. Vďaka technológiám, ako je deep fake, je vytváranie takýchto správ čoraz jednoduchšie, pričom ich odhalenie sa stáva čoraz náročnejším.

DIGITÁLNY WELLBEING

Etika a empatia

Cieľom je pomôcť deťom a mladým ľuďom pochopiť hodnoty ako rovnosť, spravodlivosť a otvorenosť voči rôznym názorom a motivovať ich, aby rešpektovali pocity a názory druhých.

ZAPOJTE SA!

- Rozprávajte sa so žiakmi o etike a pomôžte im pochopiť, aký je význam empatie a prečo je dôležité počúvať a rešpektovať potreby a názory druhých.
- Ukážte žiakom, že je v poriadku byť sám sebou. Každý z nás je jedinečný a vďaka rôznym pohľadom na svet sa od seba môžeme veľa naučiť.
- Pomôžte žiakom pochopiť, aké dôležité je pozerieť sa na veci z rôznych uhlov pohľadu a že rôzne názory môžu pokojne existovať vedľa seba.
- Diskutujte so žiakmi o šikanovaní a nenávistných prejavoch a spoločne hľadajte spôsoby, ako môžu prejavovať viac empatie voči svojmu okoliu.

Vedeli ste, že...

... pozitívna interakcia v online prostredí je do značnej miery podmienená našou empatiou?

AKO NA TO

- V skupinách nechajte žiakov vytvoriť plagát, na ktorom zhrnú etické zásady, ktoré by podľa nich mali platiť v digitálnom aj reálnom svete.
- V rámci triednej aktivity sa so žiakmi zahrajte na hranie rolí. Táto aktivita pomôže žiakom zamyslieť sa nad vlastnými emóciami a zároveň sa naučia lepšie vnímať pocity druhých.
- Diskusie v triede dávajú žiakom príležitosť vnímať rôznorodosť názorov a rozvíjať rešpekt k odlišnostiam, preto ich nezabudnite zaradiť aj do výučby.
- V triede sa porozprávajte o nedávnom prípade šikanovania alebo nenávisného správania, ktorý zachytili v médiách. Požiadajte žiakov, aby sa zamysleli, ako by sa cítili, keby boli v pozícii obeť.

Empatia je schopnosť pochopiť a zdieľať pocity druhých.

DIGITÁLNY WELLBEING

Zdravie a wellbeing

Cieľom je rozvíjať postoje, hodnoty, zručnosti a vedomosti, ktoré deťom a mladým ľuďom pomôžu porozumieť tomu, ako digitálne technológie ovplyvňujú ich telo a myseľ, či už pozitívne alebo negatívne.

ZAPOJTE SA!

- ▶ Porozprávajte sa so žiakmi o tom, koľko času trávia na internete a aký vplyv to môže mať na ich fyzické a duševné zdravie a celkový wellbeing.
- ▶ Dobrý kolektív v triede pomáha žiakom veriť si a lepšie zvládať náročné situácie.
- ▶ Pri výbere digitálnych nástrojov pre vyučovanie je rozhodujúcim faktorom zdravie, bezpečnosť a wellbeing žiakov, pričom dôležitú úlohu zohráva aj držanie tela a ergonómia.

Vedeli ste, že...

... internet nie je samostatná realita, ale je neoddeliteľnou súčasťou fyzického sveta? To znamená, že správanie a postoje z bežného života sa prenášajú aj do digitálneho priestoru, vrátane tých negatívnych, ako je diskriminácia či predsudky.

AKO NA TO

- ▶ Požiadajte žiakov, aby si počas jedného týždňa viedli denník, v ktorom si budú zaznamenávať svoje každodenné aktivity a čas strávený online a offline. Následne o zisteniach diskutujte v triede a spoločne sa zamyslite nad zdravými a menej zdravými návykmi.
- ▶ Pomôžte žiakom pochopiť, že budovanie osobných zručností a schopností je dôležité, a že si zaslúžia byť hrdí na to, čo dosiahli. Zdôraznite, aby sa nenechali príliš ovplyvniť názorom iných a radšej sa sústredili na svoju vlastnú cestu.
- ▶ Rozdeľte žiakov do skupín a požiadajte ich, aby vyhľadali informácie o ergonómii a zdravých návykoch pri používaní technológií a vytvorili plagát na túto tému.

Zdravie a wellbeing žiakov sú úzko spojené s tým, ako si dokážu vyvážiť čas strávený online športovými aktivitami a pobytom vonku.

DIGITÁLNY WELLBEING

Online prítomnosť a komunikácia

Pre udržanie pozitívneho sebavedomia a úspešnú komunikáciu v digitálnom svete je dôležité rozvíjať osobné a medziľudské zručnosti.

ZAPOJTE SA!

- Pomôžte žiakom zlepšiť kvalitu ich online prítomnosti tým, že sa v triede porozprávate o tom, ako môžu používať svoje obľúbené online platformy zodpovedne.
- Pomôžte žiakom pochopiť, prečo je dôležité byť zdvorilý a rešpektovať ostatných pri online aj offline komunikácii a vysvetlite im, ako im to môže pomôcť v ich každodennom živote.
- Vysvetlite žiakom, čo je to digitálna stopa a ako môže ovplyvniť ich kariérne šance v budúcnosti.
- Diskutujte so žiakmi o rozdieloch medzi komunikáciou online a offline a vyzdvihnite, že chýbajúca reč tela a mimika v online komunikácii môže viesť k nedorozumeniam.

Vedeli ste, že...

... digitálni občania by mali byť schopní vytvárať a udržiavať pozitívnu online prítomnosť a komunikovať spôsobom, ktorý neohrozuje práva ostatných?

AKO NA TO

- Požiadajte žiakov, aby si vytlačili jeden zo svojich online profilov a zavesili ho v triede na nástenku. Takto pomôžete žiakom uvedomiť si, ako vyzerá ich online prítomnosť, a zároveň je to aj skvelá príležitosť na to, aby ste sa porozprávali o dôvodoch, prečo by mali byť opatrní pri zverejňovaní informácií na internete.
- Spolu so žiakmi vypracujte príručku netikety, v ktorej uvediete 10 najdôležitejších pravidiel správania online. Následne ich požiadajte, aby si po dobu dvoch týždňov viedli denník a sledovali, ktoré pravidlá sa im dodržiavajú najťažšie.
- Požiadajte žiakov, aby si vyhľadali svoje meno na internete a zistili, čo sa o nich dá nájsť. Našli niečo prekvapivé? Ukázali by to, čo o sebe zistili, svojim rodičom? Zodpovedajú ich digitálne stopy tomu, čo očakávali?
- Žiaci majú za úlohu v malých skupinách vymyslieť vtipný príbeh o vymyslenom kamarátovi, ktorý by bez problémov zverejnil na internete. Potom nech každá skupina prečíta svoj príbeh nahlas. Na konci položte triede otázku: Môžeme rovnaké slová a jazyk použiť aj v osobnej konverzácii?

Digitálna stopa ipredstavuje súbor údajov, ktoré vytvárame počas našich aktivít na internete. Tieto údaje zahŕňajú webové stránky, ktoré navštívime, správy, ktoré posielame, a informácie, ktoré verejne zverejňujeme

PRÁVA ONLINE

Aktívna participácia

Cieľom je, aby žiaci pochopili význam zodpovedného správania sa v digitálnom aj fyzickom svete a naučili sa, ako svojím aktívnym prístupom môžu pozitívne ovplyvniť komunitu, ktorej sú súčasťou.

ZAPOJTE SA!

- Organizovaním rôznych aktivít pomôžete mladým ľuďom pochopiť význam aktívnej účasti a jej pozitívny vplyv na ich životy.
- Rozprávajte sa so žiakmi o tom, čo znamená demokracia a sloboda slova a prečo je dôležité, aby mal každý možnosť povedať, čo si myslí.
- Diskutujte so žiakmi o tom, ako môžu kultúrne či politické okolnosti ovplyvniť slobodu ľudí zapojiť sa do verejnej diskusie a byť aktívnou súčasťou spoločnosti, či už na internete, alebo mimo neho.

Vedeli ste, že...

... to, čo robíme na internete, má širší dopad, než si myslíme? Podobne ako v reálnom živote, aj naše činy v online prostredí formujú spoločnosť a jej hodnoty.

AKO NA TO

- Nadviažte na zážitky žiakov z letných táborov, krúžkov alebo športových podujatí a pomôžte im uvedomiť si, ako môže aktívne zapájanie sa do kolektívu obohatiť ich život.
- Navrhните žiakom, aby sa v triede zahrli na školský výbor – ich úlohou bude rozhodnúť, akú farbu by mala mať fasáda školy. Nechajte žiakov vymýšľať návrhy a predstaviť ich spolužiakom. Na záver hodiny spoločne za návrhy zahlasujte a ukážte, ako funguje demokratické rozhodovanie.
- Porozprávajte sa so žiakmi o krajine, ktorej občania nemajú možnosť slobodne sa zapájať do verejného života. Diskutujte o tom, čo to znamená pre ich každodenný život a čo by sa stalo, keby to bolo u nás podobné.

Participácia znamená, že občania majú možnosť podieľať sa na rozhodnutiach, ktoré ovplyvňujú ich každodenný život. Zároveň im prináša príležitosť iniciovať zmenu a spolupracovať s ostatnými pri dosahovaní spoločných cieľov.

PRÁVA ONLINE

Práva a povinnosti

Keď pochopíme, aké máme práva a povinnosti v bežnom živote, ľahšie ich uplatníme aj v online prostredí.

ZAPOJTE SA!

- ▶ Cieľom je vychovávať žiakov tak, aby si stáli za svojimi právami, zodpovedne plnili svoje povinnosti a zároveň rešpektovali práva ostatných.
- ▶ Diskutujte o právach a povinnostiach používateľov online platforiem a o tom, prečo je dodržiavanie týchto pravidiel kľúčové.
- ▶ Diskutujte so žiakmi o tom, čo všetko od nich chcú vedieť aplikácie, online platformy či hry pri registrácii a či je tieto informácie bezpečné zdieľať.

Vedeli ste, že...

... prvým krokom k tomu, aby ste sa stali aktívnym digitálnym občanom, je naučiť sa rozumieť svojim digitálnym právam a povinnostiam a rešpektovať ich?

AKO NA TO

- ▶ Žiakom dajte za úlohu spísať zoznam práv a povinností, ktoré podľa nich platia v škole, a potom diskutujte o tom, ako sa tieto práva a povinnosti môžu líšiť v online svete.
- ▶ Pozrite sa na niektoré z najpopulárnejších online platforiem, ktoré žiaci používajú, a spolu v triede si prečítajte podmienky používania niektorých z nich. Chránia tieto platformy práva používateľov? Ponúkajú používateľom možnosti ako filtre nevhodného obsahu či blokovanie žiadostí od cudzích osôb?
- ▶ Mnohé populárne sociálne siete uvádzajú, že keď na nich zverejníte obsah, dávate im licenciu, ktorá im umožní používať váš obsah rôznymi spôsobmi – od jeho úpravy a zdieľania až po vytváranie nových diel na jeho základe, a to bezplatne a na celom svete.

Čo vlastne tieto podmienky znamenajú pre používateľov? Sú pre nás akceptovateľné? A aké práva môžu byť touto praxou ohrozené?

Práva sú základné normy, ktoré definujú, čo je jednotlivcom dovolené alebo čo im náleží v rámci právneho a sociálneho systému, ako napríklad právo na slobodu prejavu. **Povinnosti** na druhej strane predstavujú úlohy, ktoré sa od jednotlivcov očakávajú, ako je napríklad povinnosť chrániť ostatných.

PRÁVA ONLINE

Súkromie a bezpečnosť

Cieľom je naučiť sa chrániť informácie a osobné údaje ľudí, s ktorými komunikujeme, a zároveň pochopiť dopad, ktorý môžu naše online aktivity a správanie mať na ostatných.

ZAPOJTE SA!

- Je nevyhnutné zabezpečiť, aby vaša škola pravidelne aktualizovala bezpečnostné nástroje, ako sú filtre, brány firewall a antivírusový softvér, a zároveň dbala o ochranu osobných údajov žiakov. Zorganizujte zábavné aktivity, ktoré žiakov naučia, ako si vytvoriť a spravovať silné heslá.
- V triede si pripravte aktivity, ktoré pomôžu žiakom pochopiť, aké informácie sú súkromné a nemali by ich zdieľať a ktoré môžu zdieľať bez problémov. Vedia žiaci, koľko informácií môžu o sebe neúmyselne zverejniť online?
- So žiakmi sa porozprávajte o súboroch cookie a vysvetlite im, prečo je dôležité, aby sme s nimi zaobchádzali správne (z hľadiska bezpečnosti osobných údajov).
- Vysvetlite žiakom, ako sa môžu chrániť pred spamom, phishingom, podvodmi a rôznymi typmi škodlivého softvéru, ako sú vírusy alebo ransomvér, a naučte ich používať vhodné ochranné nástroje. Upozornite ich, aby nikdy neotvárali podozrivé e-maily a použili antivírusový softvér na všetky neznáme súbory, ktoré dostanú. Zdôraznite, aby boli opatrní aj pri klikaní na odkazy, ktoré nepoznajú.

Vedeli ste, že...

... súbory cookie sú malé dátové súbory, ktoré webové stránky ukladajú na našich počítačoch? Tieto súbory zaznamenávajú našu online aktivitu a históriu prehliadania.

AKO NA TO

- Trik na vytvorenie silného hesla spočíva v použití jednoducho zapamätateľnej vety obsahujúcej aspoň osem slov. Ako heslo použijete prvé písmeno každého slova vety. Napríklad z vety „Mám veľmi rád pizzu s brokolicou a syrom“ sa vytvorí heslo „mvrpsbs“. Potom môžete upraviť niektoré písmená na veľké, pridať symboly (napr. &, @, !) alebo nahradiť niektoré písmená číslami.
- Spolu so žiakmi si pozrite zásady ochrany osobných údajov jednej z populárnych sociálnych platforiem. Zistite, aké údaje táto platforma zbiera a akým spôsobom ich využíva. Ukážte žiakom, ako nastaviť ochranu osobných údajov tak, aby príspevky, ktoré zverejnia, neboli verejne dostupné, ale videli ich len tí používatelia, ktorých si vyberú.
- Spolu so žiakmi si pozrite ľubovольnú webovú stránku a porozprávajte sa o tom, ktoré súbory cookie, ktoré daná stránka používa, sú naozaj potrebné a ktoré môžete pokojne odmietnuť. Použite obľúbený prehliadač a predvedte žiakom, ako vymazať súbory cookie a históriu prehliadania.
- Prichystajte si niekoľko príkladov známych phishingových e-mailov a nechajte žiakov zamyslieť sa nad tým, ako môžu pokus o phishing rozpoznať a čo robiť, aby sa vyhli podvodu. Vysvetlite im, ako môže antivírusový softvér chrániť ich údaje pred takýmito hrozbami.

Súkromný alebo „inkognito“ režim prehliadača umožňuje prehliadanie internetu bez zanechávania digitálnych stôp. Po ukončení tohto režimu sa z prehliadača vymažú všetky údaje, vrátane histórie, súborov cookie a relácií.

PRÁVA ONLINE

Informovanosť spotrebiteľa

Cieľom je naučiť žiakov, ako sa bezpečne orientovať v online svete, a to nie len z pozície používateľa, ale aj spotrebiteľa a podnikateľa.

ZAPOJTE SA!

- V triede sa so žiakmi porozprávajte o právach a povinnostiach spotrebiteľov a zdôraznite, že tieto práva a povinnosti sú rovnaké, bez ohľadu na to, či sa nachádzame v offline alebo online prostredí.
- Do vyučovania zaradte tvorivé aktivity, ktoré rozvíjajú tímovú prácu a podporujú podnikavosť, ako je napríklad tvorba makety webovej stránky pre e-shop. Spoločne sa zamyslite nad tým, aké podmienky by takáto stránka mala spĺňať.
- Porozprávajte sa o reklame a o tom, ako nás reklama môže ovplyvniť.
- Diskutujte so žiakmi o tom, čo znamená trvalo udržateľná spotreba a ako môžu spotrebiteľia chrániť svoje práva a plniť si svoje povinnosti, a to nielen v reálnom svete, ale aj v tom digitálnom.

Vedeli ste, že...

... aj veľmi malé deti môžu vďaka vzdelávaniu spotrebiteľov získať vedomosti, ktoré im pomôžu prispieť k lepšiemu a spravodlivejšiemu svetu?

AKO NA TO

- Spolu so žiakmi vytvorte zoznam základných práv a povinností, ktoré spotrebiteľia majú pri nakupovaní elektroniky či oblečenia v kamennom obchode. Potom sa porozprávajte, ako sa tieto pravidlá menia pri online nakupovaní.
- Prezrite si niekoľko komerčných webových stránok a porovnajte ich s kontrolným zoznamom uvedeným na konci tejto stránky. Aký majú žiaci názor na podmienky používania týchto stránok? Sú zrozumiteľné a primerané, alebo v nich chýba niečo dôležité?
- Rozdeľte žiakov do malých skupín a nechajte ich vybrať si reklamu na produkt, ktorý je im blízky, napríklad hračky alebo sladkosti. Ich úlohou bude preskúmať, aké techniky a stratégie sa v týchto reklamách používajú na to, aby presvedčili spotrebiteľa kúpiť si produkt.
- Žiaci majú za úlohu vypracovať zoznam vecí, ktoré by chceli mať. Následne ich požiadajte, aby si na internete zistili, odkiaľ tieto produkty pochádzajú a kde sa vyrábajú. Diskutujte o tom, či výroba týchto vecí podporuje miestne hospodárstvo a či sú dodržiavané princípy spravodlivého obchodu.

Kontrolný zoznam požiadaviek na webové stránky elektronického obchodu

- ✓ Spoločnosť, ktorá výrobok vyrába a predáva, je jasne uvedená.
- ✓ Vlastnosti výrobku, podmienky poskytovania služieb a záručné podmienky sú ľahko prístupné.
- ✓ Zásady ochrany osobných údajov uvádzajú, ako sú údaje spotrebiteľov spravované – od ich ukladania, cez vymazanie až po sprístupnenie spotrebiteľovi.
- ✓ Pri platbe online si vždy overte, či sa na stránke zobrazuje symbol zámku a či URL adresa začína na <https://>. Tieto znaky signalizujú, že stránka používa zabezpečené pripojenie a údaje sú pri transakcii chránené.

[illegible]

Ďalšie publikácie Rady Európy o vzdelávaní v oblasti digitálneho občianstva (<https://book.coe.int/eur/en>)

- Leták o ochrane údajov: Ochrana súkromia a osobných údajov (2022)
- Sprievodca vzdelávaním k digitálnemu občianstvu (vydané v roku 2022)
- Videohry a vzdelávanie: Sprievodca pre učiteľov a rodičov (2021)
- Ako čeliť vylúčeniu a šikanovaniu online a offline (2021)
- Príručka internetovej gramotnosti (2017)

Ďalšie informácie sú dostupné tu:

<https://www.coe.int/dce>

Financované
Európskou úniou
NextGenerationEU

PLÁN [OBNOVY]

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VEDY,
VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

SLK

www.coe.int

Rada Európy je najvýznamnejšou organizáciou na ochranu ľudských práv na európskom kontinente. Rada Európy má 46 členských štátov, vrátane všetkých členských štátov Európskej únie. Všetky členské štáty Rady Európy podpísali Európsky dohovor o ľudských právach zameraný na ochranu ľudských práv a na podporu demokracie a právneho štátu. Európsky súd pre ľudské práva dohliada na dodržiavanie dohovoru v členských štátoch.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE